LAUSUNTO

Helsinki 20.12.2022

EDUSKUNNAN SUURELLE VALIOKUNNALLE

Viite: Asia: E 14/2020 vp

Asia: Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto talouspolitiikan EU-koordinaation arviosta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:
pääekonomisti Anni Marttinen, anni.marttinen@soste.fi, +358407658584

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

Lausunto

Euroopan komissio esitti marraskuun alussa EU:n taloussääntöjen uudistamista. Sääntökehikkoa yksinkertaistettaisiin ja joustavoitettaisiin, ja maakohtaisuutta lisättäisiin. Vanha sääntökehikko on ollut vaikeaselkoinen, toimimaton ja epärealistinen, joten ehdotus otetaan ilolla vastaan.

Komission esitys lisäisi jäsenmaiden liikkumavaraa, mutta sääntöjen toimeenpano vahvistuisi. Yksittäisten vuosien sijaan katsottaisiin pidemmän aikavälin kehitystä. Jäsenmaiden velkaantumista tarkasteltaisiin maakohtaisesti investointitarpeet huomioon ottaen. Komissio painottaa, että sääntökehikon täytyy vastata energiaomavaraisuuden varmistamisen ja vihreän siirtymän investointivaatimuksiin.

Suomen suhtautuminen EU:n taloussääntöihin on ollut epäjohdonmukaista. Pitkän aikavälin linjana on ollut vastustaa EU:n yhteisvastuuta esimerkiksi yhteisen velan muodossa, mutta samalla on vaadittu EU:lta tiukempaa julkisen talouden sääntökehikkoa. Sääntöjen tiukempi noudattaminen olisi johdonmukaista, jos samalla lisättäisiin yhteisvastuuta. Tällöin EU:lle annettaisiin lisää budjettivaltaa, mutta myös vastuuta talouspolitiikasta.

Jos yhteisvastuuta halutaan välttää, on johdonmukaisempaa vaatia sääntökehikon joustavoittamista ja jäsenmaiden liikkumavaran kasvattamista. Tällöin jäsenmaille annettaisiin lisää julkisen talouden hoitamiseen liittyvää päätösvaltaa, mutta myös vastuuta siitä. Komission esitys perustuu pitkälti tähän. Jos Suomen tavoitteena on jatkossakin pyrkiä välttämään EU:ssa yhteisvastuuta, komission esityksiin kannattaa suhtautua myönteisesti.

Uusi työkalu ei perusmuistion mukaan välttämättä yksinkertaista EU:n talouspolitiikan ohjausta. Perusteluja tälle ei muistiossa annettu. Työkalujen monimutkaisuuden vähentäminen ja joustavoittaminen vaikuttaa hyvältä lähtökohdalta. Tarkempia analyysejä velkakestävyydelle kuitenkin tarvitaan.

EU-komission esitys lähtee siitä, että jäsenmaille annetaan aikaa sopeuttaa talouttaan ja, että nyt pitää keskittyä puolustuksen vahvistamiseen, energiakriisin hoitoon sekä ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjuntaan. Se vaatii mittavia julkisia investointeja, joiden lykkääminen julkisen talouden vahvistamisen nimissä voi koitua kohtalokkaaksi.

Komission esityksessä investoinnit mahdollistetaan aiempaa paremmin huomioimalla ne maakohtaisissa velkakestävyystavoitteissa. Tämä voi vaikuttaa positiivisesti jäsenmaiden halukkuuteen investoida tulevaisuuden hyvinvointia varten. Investointien rajaaminen velkasäännön ulkopuolelle voisi asettaa investoinnit outoon tilaan, jossa jokaisen kuluerän roolia ja vaikutusta pitää analysoida eettisesti.

SOSTE

EU:n perussopimuksiin nojaavat 60 prosentin velka-aste ja kolmen prosentin alijäämäsääntö säilyvät komission esityksessä, mutta niiden merkitys pienenee. Jatkossa 60 prosentin velka-aste määrittää lähinnä, kuinka tarkasti taloussääntöjä valvotaan. Maat jaetaan kolmeen riskiryhmään: alle 60 prosentin alittavat valtiot ovat matalan riskiryhmän maita, 60–90 prosentin maat kuuluvat keskiryhmään ja yli 90 prosentin maat ovat korkeassa riskiryhmässä.

Julkisen talouden seuranta ja toimeenpano tehtäisiin yhä vuositason raportoinnin perusteella, mutta siinä keskityttäisiin enemmän keskipitkän aikavälin suunnitelmien noudattamiseen. Tämä antaa jäsenmaille lisää tilaa talouden suunnitteluun ja tarpeellisten investointien tekemiseen.

Suunnitelmat pitäisivät sisällään keskipitkän aikavälin nettomenouran sekä sitoumukset rakenteellisista uudistuksista ja investoinneista. Keskipitkän aikavälin nettomenoura ilmaistaisiin vuosittaisina menokattoina. Myös uudistukset ja investoinnit makrotalouden epätasapainoihin vastaamiseksi esitettäisiin suunnitelmissa tarvittaessa. Uudistusten ja investointien olisi vastattava yhteisiin EU-prioriteetteihin ja -tavoitteisiin, mukaan lukien maakohtaisiin suosituksiin.

Suunnitelmien tulisi ohjata kansallisia talousarvioita koko sopeutusjakson ajan. Jos Suomi tahtoo sääntöjen ja seurannan vahvistusta EU-taloussääntöihin, kehitys on hyvä. Suomen tulee olla myös tietoinen oman kehysbudjetoinnin uudistuksen yhteisvaikutuksista EU:n kehikon uudistuksessa. Komission esityksessä julkisen talouden ohjaus perustuu menokehyksiin, jossa ovat myös tulot eli pääasiassa verotus mukana. Jatkossa on varmistettava, että suomalainen kehysbudjetointi on linjassa EU:n sääntökehikon kanssa ja että Suomessa vältetään päällekkäistä julkisen talouden ohjausta.

Komissio pyrkii puuttumaan myös eurokriisin taustalla oleviin vaihtotaseiden epätasapainoihin. On tärkeää varmistaa, että pidemmällä aikavälillä jäsenmaiden vienti ja tuonti ovat tasapainossa. Tämä on euroalueen tulevaisuuden kannalta erittäin oleellista.

Makrovakauden epätasapainojen menettelyn (MIP) rooli vahvistuu myös tulevaisuudessa. Sen ennaltaehkäisevää roolia pyrittäisiin vahvistamaan, mikä tarkoittaisi menettelyn puitteissa tehtävien tarkastelujen muuttamista eteenpäin katsovammiksi ja virtasuureiden lisäämistä tarkasteluun. Tämä on positiivinen kehitys.

Keskusteluun EU:n taloussäännöistä ja finanssipoliittisesta tilasta on syytä ottaa mukaan myös keskuspankit ja niiden harjoittama rahapolitiikka. Talouspolitiikan koordinaatio on avainasemassa sekä inflaation taltuttamisessa että pitkittyneen taantuman ehkäisemisessä.